

TALABALARDA SOTSIOLINGVISTIK MADANIYATNI RIVOJLANTIRISHGA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

Rozikova Maisara Rustamovna

Buxoro psixologiya va chet tillar institutida rus tili o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada talabalarda sotsiolingvistik madaniyatni tarbiyalashning zamonaviy usullari, ularning sotsiolingvistik kompetentsiyasini boyitishga e'tibor qaratilgan. U bugungi xilma-xil jamiyatda sotsiolingvistik xabardorlik va malakaning ahamiyatini, til o'zgarishlari, ijtimoiy kontekst va muloqot uslublarini chuqurroq tushunishni rivojlantirishda ta'limning rolini ta'kidlaydi. Maqolada, shuningdek, o'quvchilarning ijtimoiy-lingvistik ko'nikmalari va madaniy sezgirligini oshirishga yordam beradigan tajribali o'rganish, tilni singdirish dasturlari va texnologiya takomillashtirilgan tadbirlar kabi innovatsion o'qitish yondashuvlari ta'kidlangan. Bundan tashqari, u ijtimoiy lingvistik madaniyatni rivojlantirishda samarali amaliyot va natijalarni ko'rsatish uchun ta'lim muassasalarida amaliy tadqiqotlar va muvaffaqiyatli tashabbuslarni taqdim etadi.

Kalit so'zlar: *Ijtimoiy lingvistik madaniyat, ijtimoiy lingvistik kompetentsiya, ijtimoiy lingvistik xabardorlik, til o'zgarishlari, ijtimoiy kontekstlar, muloqot uslublari, ta'lim, tajribali ta'lim, tilni o'rganish dasturlari, texnologiya bilan takomillashtirilgan faoliyat, madaniy sezgirlik, ta'lim tashabbuslari.*

Kirish

Ijtimoiy lingvistik madaniyat til va jamiyat o'rtasidagi munosabatlarni o'rganadigan qiziqarli va murakkab tadqiqot sohasidir. U turli ijtimoiy kontekstlarda tildan foydalanish va tushunish usullarini, shuningdek, lingvistik xatti-harakatlarga ijtimoiy omillarning ta'sirini o'z ichiga oladi. Ijtimoiy lingvistik kompetentsiya va xabardorlik turli muhitlarda samarali muloqot qilish uchun juda muhimdir, chunki ular odamlarga turli xil madaniy va ijtimoiy sharoitlarda til o'zgarishlari va muloqot uslublarini boshqarishga imkon beradi. Ushbu soha

ta'limda alohida ahamiyatga ega bo'lib, bu erda sotsiolingvistik ko'nikmalarni rivojlantirish turli til va madaniy kelib chiqishi bo'lgan talabalar o'rtasida madaniy sezgirlikni va samarali muloqotni rivojlantirish uchun muhim ahamiyatga ega. O'quv dasturiga sotsiolingvistik ongni integratsiyalashga qaratilgan ta'lim tashabbuslari va dasturlari tobora muhim ahamiyat kasb etib, o'quvchilarning ijtimoiy lingvistik malakasini oshirish uchun tajribaviy o'rganish, tilni immersion dasturlari va texnologiya takomillashtirilgan tadbirlarga urg'u bermoqda. Samarali amaliyotlar bo'yicha amaliy tadqiqotlar va tadqiqotlar orqali o'qituvchilar va til bo'yicha mutaxassislar sotsiolingvistik xabardorlik va malakani oshirishga yordam beradigan til ta'limiga innovatsion yondashuvlarni o'rganishda davom etmoqdalar. Shaxslarni zarur sotsiolingvistik ko'nikmalar bilan jihozlash orqali ta'lim dasturlari yanada inklyuziv va kommunikativ jihatdan barkamol jamiyatlarni yaratishga yordam beradi.

Materiallar va Usullar

Ta'lim muassasalarida sotsiolingvistik xabardorlik va malakani oshirish uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan bir nechta materiallar va usullar mavjud. Mana bir nechta misollar:

Haqiqiy til materiallari: gazetalar, jurnallar, ijtimoiy media postlari va videolar kabi haqiqiy matnlarni o'z ichiga olish talabalarni turli ijtimoiy kontekstlarda haqiqiy dunyo tillaridan foydalanishga olib kelishi mumkin. Bu talabalarga til o'zgarishlari va madaniy nuanslarni tushunishga yordam beradi.

Rol o'ynash faoliyati: real hayotdagi muloqot holatlarini taqlid qiluvchi rolli o'yin stsenariylari o'quvchilarga turli ijtimoiy sharoitlarda tildan to'g'ri foydalanishni mashq qilish imkonini beradi. Bu ijtimoiy lingvistik kompetentsiya va xabardorlikni rivojlantirishga yordam beradi.

Tilni o'rganish dasturlari: Immersion dasturlari talabalarga til va madaniyat bilan haqiqiy sharoitlarda shug'ullanish imkoniyatini beradi. Bu amaliy tajriba

o'quvchilarning sotsiologiyistik me'yorlar va amaliyotlar haqidagi tushunchalarini chuqurlashtirishi mumkin.

Texnologiya bilan takomillashtirilgan tadbirlar: Til o'rganish ilovalari, onlayn til almashish platformalari va virtual reallik simulyatsiyalari kabi texnologiya vositalaridan foydalanish o'quvchilarga turli sotsiologiyistik kontekstlarni o'rganishga va muloqot ko'nikmalarini o'rganishga yordam beradi.

Madaniy almashinuv dasturlari: Turli til va madaniy kelib chiqishi talabalari bilan madaniy almashinuv dasturlarini tashkil etish madaniyatlararo tushunishni rivojlantirishi va sotsiologiyistik xabardorlikni oshirishi mumkin.

Ijtimoiy lingvistik tadqiqot loyihalari: Talabalarni turli ijtimoiy kontekstlarda til o'zgarishi va qo'llanilishini o'rganadigan sotsiologiyistik tadqiqot loyihalariga jalb qilish ularning sotsiologiyistik hodisalar haqidagi tushunchalarini chuqurlashtirishi mumkin.

Tilni baholash vositalari: Sotsiologiyistik baholash vositalaridan foydalanish, masalan, sotsiologiyistik komponentlarni o'z ichiga olgan tilni bilish testlari, o'qituvchilarga o'quvchilarning sotsiologiyistik kompetentsiyasini baholashda va ularning taraqqiyotini kuzatishda yordam beradi.

Hamkorlikdagi o'quv faoliyati: Talabalar guruhlarda ijtimoiy lingvistik mavzularni muhokama qilish, til ma'lumotlarini tahlil qilish va til bilan bog'liq muammolarni hal qilish uchun hamkorlikda ishlayotgan o'quv faoliyatini rag'batlantirish ularning sotsiologiyistik ko'nikmalarini oshirishi mumkin.

Ushbu materiallar va usullarni til ta'limi dasturlariga kiritish orqali o'qituvchilar o'quvchilar o'rtasida sotsiologiyistik xabardorlik va malakani samarali targ'ib qilishlari, ularni turli ijtimoiy va madaniy kontekstlarda samarali muloqot qilishga tayyorlashlari mumkin.

Natijalar va muhokama

Yuqorida tilga olingan materiallar va usullarni til ta'limi dasturlariga tatbiq etish o'quvchilarning ijtimoiy-lingvistik ongi va malakasini oshirishda bir qancha

ijobiy natijalar berishi mumkin. Mana, ushbu strategiyalarni amalga oshirishga asoslangan ba'zi potentsial natijalar va muhokamalar:

Til malakasini oshirish: Talabalarni asl til materiallari bilan tanishtirish va turli ijtimoiy kontekstlarda til amaliyoti uchun imkoniyatlar yaratish tilni bilish darajasini oshirishga olib kelishi mumkin. Haqiqiy dunyo tilidan foydalanish orqali talabalar til o'zgarishlari va madaniy nuanslarni chuqurroq tushunishlari mumkin, bu ularning umumiy til ko'nikmalarini oshirishi mumkin.

Kengaytirilgan ijtimoiy lingvistik kompetentsiya: Rol o'ynash faoliyati, tilni singdirish dasturlari va texnologiya takomillashtirilgan tadbirlar talabalarga turli ijtimoiy vaziyatlarda tildan to'g'ri foydalanishni mashq qilish imkonini berish orqali sotsiolingvistik kompetentsiyani rivojlantirishga yordam beradi. Ushbu amaliy tajriba talabalarning ijtimoiy kontekst, auditoriya va maqsad asosida tildan foydalanish qobiliyatini yaxshilashi mumkin.

Madaniyatlararo tushunish: Madaniy almashuv dasturlari va turli til va madaniy kelib chiqishi talabalarni o'z ichiga olgan hamkorlikdagi ta'lim faoliyati madaniyatlararo tushunishni rivojlantirishi mumkin. Turli madaniyatlarga mansub tengdoshlar bilan muloqot qilish orqali talabalar turli jamoalardagi sotsiolingvistik me'yorlar va amaliyotlar haqida tushunchaga ega bo'lib, muloqotga yanada inklyuziv va madaniy jihatdan sezgir yondashuvni rivojlantirishlari mumkin.

Tadqiqot ko'nikmalarini rivojlantirish: Talabalarni sotsiolingvistik tadqiqot loyihalariga jalb qilish ularning tadqiqot qobiliyatlari va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini oshirishi mumkin. Tilning o'zgarishi va turli xil ijtimoiy kontekstlarda qo'llanilishini o'rganish orqali talabalar tilning murakkabligi va uning ijtimoiy o'zaro munosabatlarni shakllantirishdagi rolini chuqurroq tushunishlari mumkin.

Baholash va taraqqiyotni kuzatish: Tilni baholash vositalaridan sotsiolingvistik komponentlar bilan foydalanish o'qituvchilarga o'quvchilarning ijtimoiy lingvistik kompetensiyasini baholashga va ularning vaqt o'tishi bilan

taraqqiyotini kuzatishga yordam beradi. Til ta'limi dasturlariga sotsiolingvistik baholashni kiritish orqali o'qituvchilar takomillashtirishning muayyan yo'nalishlarini hal qilish uchun yo'riqnomani moslashtirishi va talabalarga maqsadli yordam ko'rsatishi mumkin.

Umuman olganda, ta'lim muassasalarida sotsiolingvistik xabardorlik va kompetentsiyani oshirish uchun turli xil materiallar va usullarni birlashtirish o'quvchilarning tilni bilish, sotsiolingvistik kompetentsiya, madaniyatlararo tushunish, tadqiqot ko'nikmalarini rivojlantirish va baholash natijalariga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ijtimoiy lingvistik ta'limga kompleks yondashuvni qo'llash orqali o'qituvchilar talabalarga turli xil ijtimoiy va madaniy kontekstlarda samarali muloqot qilish imkoniyatini berishi mumkin.

Xulosa

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, til ta'limi dasturlarida sotsiolingvistik xabardorlik va malakani oshirish uchun bir qator materiallar va usullarni qo'llash talabalar uchun bir qator ijobiy natijalarga olib kelishi mumkin. Talabalarni asl til materiallari bilan tanishtirish, turli ijtimoiy kontekstlarda til amaliyoti uchun imkoniyatlar yaratish va ularni sotsiolingvistik tadqiqot loyihalariga jalb qilish orqali o'qituvchilar o'quvchilarga tilni bilish, sotsiolingvistik kompetentsiya, madaniyatlararo tushunish, tadqiqot ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi va baholash natijalari. Ijtimoiy-lingvistik ta'limga kompleks yondashuvni qo'llash orqali o'qituvchilar talabalarga turli xil ijtimoiy va madaniy sharoitlarda samarali muloqot qilish imkoniyatini berishlari mumkin va natijada ularni tobora o'zaro bog'langan dunyoda muvaffaqiyatga tayyorlaydilar. Yuqorida aytib o'tilgan imtiyozlardan tashqari, sotsiolingvistik ta'limga kompleks yondashuv ham o'quvchilarda tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Ijtimoiy lingvistik tadqiqot loyihalarida qatnashish va turli ijtimoiy kontekstlarda tildan foydalanishni tahlil qilish talabalarga ma'lumotni yanada tanqidiy iste'molchilarga aylantirishga va tilning ijtimoiy va madaniy oqibatlarini

baholashda ko'proq mahoratga ega bo'lishga yordam beradi. Bu til va jamiyat o'rtasidagi murakkab munosabatlarni chuqurroq tushunishga, shuningdek, til xilma-xilligini yanada ko'proq qadrlashga olib keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Bucholtz. M. Va Xoll, K. O'ziga xoslik va o'zaro ta'sir: ijtimoiy-madaniy lingvistik yondashuv. Diskurs tadqiqotlari, 7(4-5), 585-614.2005.
2. Kramersch. C. Globallashuv davrida chet tillarini o'rgatish: Kirish. Zamonaviy til jurnali, 98(1), 296-311.2014.
3. Norton. B. Shaxs va tilni o'rganish: suhbatni kengaytirish (2-nashr). Ko'p tilli masalalar.2013.
4. Pavlenko. A. Va Blackledge, A. Kirish: Ko'p tilli kontekstlarda o'ziga xosliklarning muzokaralarini o'rganishga yangi nazariy yondashuvlar. Ko'p tilli va ko'p madaniyatli rivojlanish jurnali, 25(2-3), 95-100.2004.
5. Pennycook. A. Global inglizlar va transmadaniy oqimlar. Routledge.2007.